

viina kuin polttaa vilja viinaksi” (Greve 1984, 265; kursivointi L. G:n). Einar Thulin osoitti jo vuonna 1938, että kotitarvepoltto tuli tehdastuotantoon verrattuna 1800-luvun puolivälissä kannattamattomaksi Ruotsin useimmissa lääneissä (Bruun & Frånberg 1985, 12—13). Näyttää siltä, että lainsäädäntö tehoi talonpoikiin vasta, kun tilanne oli muuttunut oleellisesti aikaisemmasta. Mutta miten?

Jotta selitys ei tuntuisi liian yksinkertaiselta, voidaan tarkastella tämänhetkistä Unkaria. Alkoholien kotipoltto on Unkarissakin kielletty, mutta se on silti erittäin laajaa. Ehkä hiukan liioitellen, mutta vakavissaan kuulee väitettävän, että maaseudulla joka talossa valmistetaan hedelmäpohjaista pälinkaa lähinnä kotitarpeisiin. Miten tämän voi selittää, vaikka viiniä, olutta ja teollisesti valmistettua viinaa on yllin kyllin saatavilla? Luulisi Unkarin teollisuuden kykenevän siihen, mihin Tanskan alkoholiteollisuus kykeni 140 vuotta sitten: siis maultaan kotitekoista paremman ja kustannuksiltaan edullisemmän viinan tislamiseen. Ilmeisesti teollisuuden kilpailuedut tai viinan maku eivät riitäkään selittämään tapahtunutta siirtymää, vaan vastausta on täydennettävä itse talonpoikaisen talouden ja kulttuurin muutoksilla.

Viina talonpoikaistaloudessa

Talonpojille viinantuotanto oli ainakin kolmella tavalla luontevaa ja järkevää. Viinaa tuotettiin sekä arjen että juhlan tarpeisiin talonväen ja palvelusväen käyttöön. Se oli sekä ruoan korvike ja lääke että juhlien juhlistaja. Mutta kulttuuristen merkitysten lisäksi viina oli maatalouden jatkojaloste. Polttamalla viljaa vähennettiin varastojen tarvetta ja samalla muutettiin tuote helposti kuljetettavaan, kestävään muotoon, joka oli rahan arvoista tavaraa.

Huomattava osa viinanpoltosta ei edes ollut vaihtoehto viljan käytölle elintarvikkeena. Ilkka Mäntylä on esittänyt uskottavan hypoteesin, että sisämaahan mentäessä, kuljetusmatkojen kasvaessa rannikon markkinapaikoille, tuotettiin aluksi viljaa ja kauemmaksi mentäessä viinaa. ”Kun talonpojalla oli 30—40 peninkulman matka lähimpään kaupunkiin, ei viljaa sinne kannattanut kuljettaa, koska miehen ja hevosen olisi oltava poissa 3—4 viikkoa ja hevonen söi enemmän kuin mitä kuormassa kulki” (Mäntylä 1985, 178). Viinanpoltolla estettiin myös viljaa pilaantumasta. Aikalaiskeskustelun mukaan huomattava osa viljasta oli jo ennen polttamista pilaantunutta. Pilaantuneen viljan hyötykäyttö oli keskeisiä argumentteja talonpoikien yrittäessä kumota viinanpoltton rajoituksia ja kiel-

toja vapauden aikana (Mäntylä 1985, 168).

Kolmas kytkentä talonpoikaistalouteen on rankin käyttö eläinten rehuksi. Mäntylän tuloksista käy ilmi, miten talonpoikaissäätö korosti rehun käyttöä vapauden ajan viinanpoltton rajoituksia vastustaessaan. Nälänhädän takia säädettiin mm. vuonna 1740 polttokiello. Seuraavana talvena talonpoikaisto laati muistutuksen viinanpolttokysymyksestä. Vedottiin perinteiseen oikeuteen polttaa jokin osa viljasta viinaksi. ”Tämä oli välttämättömyyttä, koska peltoa raivattaessa olivat niityt vähentyneet. Karjaa oli kuitenkin pakko olla ja rehun puutteessa rankki oli korvannut sitä. . . elleivät talonpojat saisi kotieläimiensä ruokkimiseksi polttaa sopivaa viinamäärää, olisi heidän luovuttava niistä. Vetoeläinten menettäminen johtaisi taas vähentyneeseen peltoviljelyyn, pienentyneeseen lantamäärään ja siten satojen supistumiseen. . . mikäli eläimiä oli ilman rankkia ruokittava viljalla, sitä meni kaksi kertaa enemmän. Sikoja ei voitu kasvattaa ollenkaan ilman rankkia varsinkaan silloin, kun ne porsivat” (Mäntylä 1985, 70).

Viinanpoltto oli siten olennainen osa maatalouden tuotantoketjua. Vaikka osa perusteluista onkin nykyisen tiedon valossa virheellistä ja esim. viljaa olisi voitu syöttää eläimille hyvällä tuloksella, ovat perustelut hyvin luontevia. Viljan käytön esteenä olivat luultavasti pikemmin kulttuuriset kuin maataloudelliset syyt. Kokemus oli opettanut, että jos viljaa olisi alettu käyttää eläinten rehuksi laajemmin, olisi edessä ollut väistämätön nälänhätä huonoina vuosina. Kuluuhan lihantuotannossa moninkertainen määrä ravinnosta hukkaan verrattuna viljan tuotantoon. Viljaruokintaa paljon loogisempi yhdistelmä oli viinan tuottaminen myyntiin ja rankin käyttö eläinten hätävarana olkien ohella. Tämä yhdistelmä oli omaksuttu pitkän ajanjakson aikana, ja sitä tukivat myös viljan kuljetuksen ongelmat ja pilaantumisen vaara. Vasta tuotantojärjestelmän olennainen muutos saattoi heikentää viinantuotannon merkitystä talonpoikaistiloilla.

Kulutuksen laajuus

Kun viinantuotanto sopi aivan luontevasti talonpoikaiseen talouteen ja kulttuuriin, tuntuu selvältä, että myös käytön kontrollointi kyettiin tavalla tai toisella hoitamaan. On siis vaikea uskoa Mäntylän väitteeseen, että henkeä kohti kulutettiin absoluuttisena alkoholina laskettuna viisi litraa tislattua viinaa. Ensinnäkin arvio perustuu kaikkein suurimpaan aikalaiskeskustelusta löydettyyn arvioon. Jopa kolmasosaan tästä määrästä olisi löytynyt todistaja. Toiseksi eräät kirjassa annetut näytteet juomatavoista ovat huvittavuudestaan huolimatta

kärjistyksiä. Rengeille tuskin annettiin viinaa särpimeksi ympäri vuoden, eikä useimmilla isännillä voinut olla viinaakaan ympäri vuoden. Renkejä ei sitä paitsi ollut joka talossa. Joten renkien ajoittaisista aamuhörpyistä ei kannata lähteä laskemaan koko rahvaan vuotuista kulutusta. Kolmanneksi viinanpoltoon käytettiin usein pilaantunutta viljaa, joten se ei välttämättä kilpaillut ruokana käyttämisen kanssa, ja saadut alkoholimäärät jäivät pienemmiksi kuin hyvästä viljasta olisi saatu. Neljänneksi viiden litran kulutuksen kattamiseen olisi tarvittu 12 % valtakunnan pelloista. Nykyisin Suomessa kuten Ruotsissakin selvittää tislattun viinan tuotannosta runsaan prosentin peltoalasta saatavalla sadolla. Likimain kymmenen prosentin peltoalaan kaikkien alkoholijuomien raaka-ainetuotannossa yltyvät vain eräät viinikulttuurin maat. Vaikka viinanpolto olikin olennainen osa talonpoikaista taloutta ja kulttuuria, on selvää, että ravinnon tuotannon täytyi olla ensisijaista, eikä näin laaja pellon tuoton käyttö viinan valmistukseen voinut olla mahdollista ajoittaisten nälänhätien koettelemassa valtakunnassa.

Maailmanmarkkinat ja maatalouden muutos

1800-luvulla maatalous koki suuria muutoksia, jotka saivat alkunsa maailmanmarkkinoiden muutoksista. Tässä kannattaa mainita viljan halpeneminen, siirtyminen Pohjoismaissa lypsykarjavaltaiseen talouteen ja tähän liittyen heinän peltoviljelyn leviäminen.

Venäläinen ja sittemmin amerikkalainen vilja alkoi tulla Euroopan markkinoille jo ennen 1800-luvun puoliväliä. 1870-luvulla vehnän hinta laski Englannissa puoleen, muualla hiukan vähemmän (Tracy 1964, 49). Tanskassa tähän reagoitiin tunnetusti pysymällä vapaakaupassa ja siirtymällä viljan tuotannosta erikoiskasveihin ja kotieläintuotantoon. Viljan viejästä maa muuttui viljan tuojaksi. Mutta tähän merkitsi sitä, että teolliset tislaimot saattoivat käyttää raaka-aineena halpaa ulkomaista viljaa. Tämä moninkertaistaa tuotannon mitassa saatavat edut verrattuna talonpoikaiseen tuotantoon. Ei vain maku ja tuotannon mitta vaan myös halvempi raaka-aine olivat ilmeisesti perustana teollisen tuotannon voittokululle. Vaikka Ruotsi suojautui tulleen kansainvälistä hintatasoa vastaan, voidaan olettaa, että viljan muuttunut hintataso heijastui kehitykseen sielläkin.

Toinen puoli tässä kehityksessä on yhtä oleellinen. Siirtyminen kotieläintalouden suuntaan muutti talonpoikien tuotantojärjestelmää olennaisesti. Kotieläintuotteiden tuotanto markkinoille edellytti entistä intensiivisempää ruokintaa. Pelkäs-

tään eläinten säilyminen hengissä talven yli ei enää riittänyt. Heinän viljelyn leviäminen ilmentää osaltaan tätä suuntausta. Ennen 1800-lukua heinää ei viljelty vaan turvauduttiin luonnonniittyihin ja eläinten talvuruokinnassa suuressa määrin olkiin. (Tuolloinhan eläinten päätuotteena oli peltoviljelyssä tarvittava lanta, kun tuotantosuunnan muutoksen jälkeen peltoviljelyn tehtävänä oli päinvastoin tuottaa eläimille rehu.) 1820-luvulla kylvöheinin viljelyn kokeilut olivat jo alkaneet säätyläisviljelijöiden tiloilla Suomessa, ja 1860-luvulla voidaan osoittaa kylvöheinin yleistyneen talonpoikaistiloilla (Peltonen 1986). Heinänviljely oli oleellinen uudistus, sillä se loi mahdollisuuden parantaa juuri eläinten talvuruokintaa. Oljet muuttuivat rehusta kuivikkeiksi, ja heinillä saatettiin korvata myös nautakarjalle syötetty rankki.

Periaatteessa talonpoikainen maatalous koki siten muutoksen molemmista viinantuotannon perustavassa piirteessään. Viinanpolton lopputuote, viina, menetti markkinoitaan teolliselle viinalle, ja sivutuote, rankki, menetti merkitystään eläinten rehuna. Kotieläintuotannossa viinanpoltolla ei enää ollut samaa merkitystä kuin viljataloudessa. Muutosten ajoittuminen ja eteneminen kaipaivat jatkotarkastelua, mutta on johdonmukaista olettaa, että kotipolton supistuminen oli osa talonpoikaistalouden sopeutumista maatalouden maailmanmarkkinoilla tapahtuneeseen muutokseen.

Tämä selitys tekee eron Unkariin, sillä siellä raaka-aineena kotipoltossa olivat ja ovat yhä hedelmät, ei vilja. Toisaalta Unkari kuului tuolloisessa Eurooppa-keskeisessä maailmanjärjestelmässä pikemmin periferiaan ja Ruotsi ja Tanska puoliperiferiaan. Maaorjuuden kumoamisen jälkeen Unkarissa säilyivät suuret latifundiot, jotka kyllä tuottivat viinaa viljastakin, mutta lähes teollisessa mitassa. Unkarin latifundiot pyrkivät jatkamaan viljavaltaista tuotantosuuntaansa, mitä selittänee juuri maan asema maailmanmarkkinoilla.

Lähtemättä erittelemään Unkarin oloja pitämälle voidaan todeta, että sielläkin on löydettävissä aineksia nykyisen kotipolton selittämiseksi talouden ja kulttuurin rakenteiden kautta. Tulotason alhaisuus, luontoistalouden ylipäänsä suhteellisen suuri merkitys ja vahva kyläkulttuuri, viinikulttuuriin liittyvä salliva perusasenne alkoholin käyttöön, siirtotyöläiset ja ”pendelöinti” maaseudun ja kaupunkien välillä luovat kaikki edellytyksiä tuottaa ja ehkä suppeasti markkinoidakin pälinkää.

Bruun, K. & Frånberg, P.: Den svenska supen. Stockholm: Prisma, 1985

Granberg, Leo: Euroopan maatalouden kehitys ja alkoholiolosuhteet. Teoksessa Granberg, L. & Kortteinen, T. & Laaksonen, K. (toim.): Alkoholi maatalouden jatkojalosteena. PTT:n raportteja ja artikkeleita n:o 49. Espoo 1985

Greve, Vagn: Kun tanskalaiset luopuivat kotipoltosta. Alkoholiolopoliittika 49 (1984):5, 262—266

Peltonen, M. T.: Suomalaisen maatalouden murros autonomian ajan lopulla. Helsinki 1986

Mäntylä, Ilkka: Suomalaisen juoppouden juuret. Helsinki: SKS, 1985

Tracy, Michael: Agriculture in Western Europe. Granada: Granada Publishing, 1964.

Leo Granberg

Turmiolan Tommi ja alkoholipoliittinen konsensus

Turmiolan Tommi on mielenkiintoinen ilmiö yhteiskunnassamme. Kaikki tuntevat hänen nimensä, mutta harvat ovat häntä nähneet. Turmiolan Tommi on vakiintunut yleiseen kielenkäyttöön yleisnimeksi henkilöille, jotka ovat joutuneet vaikeuksiin alkoholin kanssa.

Viime aikoina keskustelu Tommista on virinnyt uudelleen. Alkoholivalistajat ovat kiillottaneet kilpeään käyttämällä Turmiolan Tommia esimerkkinä valistuslinjasta, joka on heidän mielestään väärä. Eräät raittiustyöntekijät ovat puolestaan yrittäneet todistella Tommin ajanmukaisuutta. He korostavat, että turmiolan tommeja elää vielä nyky-yhteiskunnassakin. Molemmat ovat osaltaan oikeassa, mutta tekevät samalla Tommille vääryyttä. Jos halutaan ymmärtää tämän kuuluisan kuvasarjan todellinen luonne ja merkitys, tulee sitä tarkastella omassa historiallisessa yhteydessään.

Kuvasarja Tommi Turmiolasta on tarina miehestä, joka teki työtä tunnollisesti ja huolehti perheestään. Markkinamatkallaan Tommi sortui viinaan ja ryypäsi sen jälkeen kaiken, tappoi vaimonsa ja joutui linnaan.

Kuvasarja julkaistiin ensimmäisen kerran vuonna 1858. Julkaisijana oli tuolloin Raittiuskirjaston Toimikunta. Vuonna 1886 Raittiuden Ystävät julkaisi kuvasarjan uusintapainoksena. Kuvia oli tuolloin modernisoitu. Viimeinen suurempi painos on julkaistu 1920-luvulla. Seinäjoen Sarjakuvaseura julkaisi Tommista kuriositeettimielessä pienen painoksen pari vuotta sitten (Kokkonen & Ruonala 1985).

Turmiolan Tommi oli ainoa Raittiuskirjaston Toimikunnan julkaisema kuvateos. Muut julkaisu, sisällöltään samankaltaiset kirjat ovat painuneet unohduksiin, eikä se ole ihme, sillä suomalaisen lukutaito oli tuolloin heikko.

Tommi ei jäänyt elämään ihmisten mielissä pelkästään onnistuneen mediavalinnan vuoksi. Se oli myös sisällöllisesti tuon ajan ihmisiä puhutteleva. Se tarjosi selkeän mallin, miten tulee suhtautua alkoholiin ja sen seurauksiin. Kuvasarja jäseni alkoholin käytön ulottuvuudet suhteessa senhetkisiin keskeisiin elämän hallinnan ongelmiin.

Yksinkertaistettuna tuo Tommin esittämä ajatusmalli kuuluu: Kaikki alkoholin käyttö, joka vaikeuttaa elämän ulkoista hallintaa, työntekoa ja velvollisuuksien suorittamista, on haitallista, ja kaikki muu on haitatonta ja jokaisen yksityisasiä.

Kuvasarjan tarkastelukulma on hyvin yksipuolinen. Se ei tarkastele mm. niitä sosiaalisia paineita, jotka saivat Tommin juomaan, eikä sitä henkistä hätää, joka perheellä ja Tommilla itsellään oli. Monista muista seikoista puhumattakaan.

Aikojen kuluessa tuo kuvasarjan ajattelumalli on selkiytynyt entisestään. Arviointipohja on laajentunut. Mukaan ovat tulleet terveydelliset, sosiaaliset ja taloudelliset haitat, mutta niitäkin tarkastellaan pelkästään elämän ulkoisen hallinnan kannalta.

Elinolosuhteiden parantuessa on myös alkoholin haitattomana pidetty alue laajentunut. 1850-luvulla haitattomana pidettiin enintään herrasväen viininmaistelua. Nyt alue on huomattavasti laajempi.

Ensimmäisen kerran tämä ajattelumalli sai kirjallisen muodon vuonna 1948 Pekka Kuusen tutkimuksessa Suomen viinapulma Gallup-tutkimuksen valossa. Vuonna 1952 Kuusi täsmensi ajatuksensa toiminnalliseksi ohjelmaksi kirjassaan Väkijuomakysymys. Vuoden 1969 alkoholipoliittinen uudistus oli tämän ajattelumallin tiivistelmä (Virtanen 1981).

Kun Turmiolan Tommi irrotetaan historiallisista yhteyksistään ja sitä tarkastellaan nykypäivän oloja vasten, se näyttää koomiselta ja tökeröltä propagandalta.

Elämän hallinnan ongelmat ovat muuttuneet huomattavasti 1850-luvulta lähtien. Ulkoisten toimeentulo-ongelmien rinnalle ja jopa niiden sijalle ovat nousemassa elämän mielekkyyden ongelmat. Elämän hallinnan ongelmat ovat muuttumassa ulkoisista sisäisiksi.

Nykyajan Turmiolan Tommilla on varaa juoda. Alkoholin käyttö ei muodosta enää kaikissa tapauksissa samanlaista taloudellista uhkaa hyvinvoinnille kuin ennen. Perheenisän ryypiskely ei nykyisin vält-

tämättä johda perheen ulkoiseen kurjuuteen. Myös naiset käyvät työssä ja voivat huoltaa perheen yksinkin.

Turmiolan Tommi -kuvasarja oli vastaus 1800-luvun ja 1900-luvun alun ihmisten kysymyksiin. Mutta ei enää tämän päivän ihmisten ongelmiin.

Me elämme nyt periaatteessa samanlaista muroskautta kuin 1800-luvulla. Tuolloin teollistuminen aiheutti yhteiskunnallisen murroksen. Nyt olemme siirtymässä jälkiteolliseen yhteiskuntaan, tietoyhteiskuntaan. Elämäntavat ja elinolosuhteet ovat joutuneet ristiriitaan. Vallitsee epämääräinen tyytymättömyys, joka odottaa jäsentymistä.

Raittius- ja alkoholipolitiikassa tulisikin nyt laajentaa näkökulmaa ja tarkastella alkoholin käytön ulottuvuuksia myös suhteessa nykyisen elämän hallinnan ongelmiin eli suhteessa elämän sisäiseen hallintaan, suhteessa inhimilliseen tietoisuuteen. Käsityksemme alkoholin käytön vaikutuksista tässä suhteessa ovat puutteellisia.

Selvästi tuo jäsenpohjan puutteellisuus näkyy Pekka Kuusen kirjassa Väkijuomakysymys: ”Perinnäisen älyllisen ja tietoisuuden valistuksen rinnalle kansallisessa kasvatusohjelmassamme on kohotettava tapa- ja muotokulttuurin vaaliminen. Pelkkä oppi ja tieto on inhimillisen yleiskehityksen kannalta hyödytöntä, ellei se johda ihmistä kohti henkistymistä, kohti itsensä hallintaa.”

Mielenkiintoista, että Kuusi rinnasti alkoholin käytön oppimisen ja henkistymisen. Nykyisen tietämyksen mukaan alkoholin vaikutukset kohdistuvat ensimmäiseksi lamauttavasti aivojen tietoiseen osaan, jolloin käyttäytyminen alkaa ohjautua alempien aivokerrosten mukaan. Alkoholi ei siis ole kovin hyvä henkistymisväline. Monesti käy täysin päinvastoin. Ihmisen raadollisuus nousee esille. Mutta sitä juuri tarvitaankin taistelussa ulkoisesta toimeentulosta.

Kun tarkastelemme alkoholin käytön ulottuvuuksia suhteessa elämän sisäiseen hallintaan, törmäämme väistämättömästi tietoteoreettiseen ongelmaan, mitä ihminen voi tietää ja miten. Ihmiskunnalla ei ole enää varaa kokeilla pohtimatta ensin seurauksia.

Myös Pekka Kuusi on päätenyt samaan lopputulokseen teoksessaan Tämä ihmisen maailma (1982): ”Oikean ihmisidentiteetin saavuttaminen ratkaisee elonjäämisemme. Näin täytyykin olla. Informaatio-olennon täytyy ymmärtää itsensä, jotta hän loogisen instrumenttinsa avulla kohoaisi evoluutionsa ohjaajaksi ja muuttumisensa säätelijäksi.”

Kuusi ei ole kuitenkaan pohtinut alkoholin vaikutuksia tuon ”loogisen instrumentin” toimintaan, vaikka onkin entinen alkoholipolitiikan ideologi ja

raittiusliikkeen jälkeläinen. Vai eikö hän ole uskaltanut ottaa viimeistä askelta ja tehdä johtopäätöstä, joka saattaisi sortaa aikaisemmat rakennelmat?

Nykyinen ihmiskäsityksemme on skitsofreeninen. Selvin päin ihminen kieltää tunteensa, humalassa järkensä. Käsityksemme tiedosta on myös puutteellinen. Tietona pidetään vain loogista ja analyttistä tietoa, mutta kokonaisvaltaista, elämyksellistä tietoa ei.

Mutta jos elämyksellinen tieto hyväksytään tasaveroiseksi loogisen rinnalle, kuten monet tutkijat ovat esittäneet (Heinonen 1983; Salk 1983), alkoholin käytön ulottuvuudet kääntyvät pääläelleen. Ahdistusta lievittävä ja estoja poistava sivistynyt käyttö onkin uhka tiedon evoluutiolle ja inhimillisen tietojärjestelmän toiminnalle.

Puutteelliset käsitykset alkoholin haitoista ja hyödyistä näkyvät jokapäiväisessä elämässä. Elämän mielekkyyden löytyminen vaatii mahdollisimman laajaa ja intohimoista osallistumista elämään (Lindqvist 1985). Mutta miten karski suomalainen mies, joka on vuosikautia tottunut pitämään sisäisen minänsä kurissa alkoholin avulla ja vieraantunut omista tunteistaan, pystyy osallistumaan yhtäkkiä intohimoisesti? Ei ihme että suomalainen miehuus on kriisissä.

Alkoholia on pidetty hyvänä kanssakäymisen apuvälineenä. Todellisuudessa siihen liittyy myös tekijöitä, jotka vieraannuttavat ihmisiä toisistaan. Yhteisyys ihmisten välillä vaatii sitoutumista tunnetasolla. Vieraantuessaan tunteistaan ihmiset vieraantuvat toisistaan. Alkoholin käyttö liittyy siten läheisesti yhteiskuntaamme vaivaavaan syrjäytymisen ongelmaan. Yhteisyyden tunne on nykyisin valitettavan usein humalan tyhjää solidaarisuutta.

Samalla tavoin asiat voivat kääntyä pääläelleen, jos suomalaista humalaa, tai päihtymystä yleensä, tarkastellaan suhteessa elämän sisäiseen hallintaan. Vallitsevan konsensusajattelun mukaan päihtymystä pidetään suomalaisen alkoholikulttuurin hävettävimpänä piirteenä. Toisesta näkökulmasta se näyttäytyykin positiivisena.

Juha Partasen päihtymysteorian mukaan (1981) päihtymys on omien patoutuneiden tunteiden kohtaamista eli juuri sitä intohimoa, jota elämän mielekkyyden löytäminen vaatisi. Alkoholin avulla saavutettuna päihtymys menee kuitenkin hukkaan, koska intohimo haihtuu humalan mukana. Se ei jää tähän todellisuuteen vaan siirtyy askelta kauemmas. Omia tunteita ei enää tunnisteta.

Päihtymystä ei siis tämän tarkastelutavan mukaan pitäisi kieltää vaan päinvastoin ihmisiä pitäisi rohkaista päihtymään — ilman alkoholia.

Viitteitä alkoholipoliittisen konsensuksen rakojen olemassa. Raittiiden määrä on nou-

sussa ja yhä useammat pohtivat alkoholin käyttöön (Simpura & Partanen 1985). Jotain kuitenkin puuttuu. Turmiolan Tommi kahlitsee ajattelumme. Miten saisimme jäsenettyä nyt vallitsevan tyytyväisyyden rakentavalla tavalla?

Kirjallisuus

- Heinonen, Jarmo: Protestanttisen etiikan suhde alkoholin käyttöön. *Alkoholipolitiikka* 48 (1983): 4, 222—225
- Kokkonen, Kati & Ruonala, Juha: Tommi Turmiola kuuluu museoon. *Raittiussanomien* 16/1985
- Kuusi, Pekka: Väkijuomakysymys. Helsinki 1952
- Kuusi, Pekka: Tämä ihmisen maailma. Porvoo: WSOY, 1982
- Lindqvist, Martti: Onko tosi elämässä viinan maku? *Elämänarvot ja alkoholi. Alkoholipolitiikka* 50 (1985): 1, 2—8
- Partanen, Juha: Alcohol and disinhibition: Towards a theory of intoxication. *Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimusseloste* 149. Helsinki 1981
- Salk, Jonas: *Anatomy of reality. Meaning of intuition and reason.* New York: Columbia University Press, 1983
- Simpura, Jussi & Partanen, Juha: Juomatavat muuttuvassa yhteiskunnassa. Teoksessa *Simpura, Jussi (toim.): Suomalaisen juomatavat. Haastattelututkimusten tuloksia vuosilta 1968, 1976 ja 1984. Alkoholitutkimussäätiön julkaisuja n:o 34.* Jyväskylä: Gummerus, 1985
- Virtanen, Matti: Valistuksen virittävyys. Kohtuus on olemassa -kampanja Alkon politiikan osana. *Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimusseloste* 147. Helsinki 1981.

Tero Maksimainen

Miesjärjen riemuvoitto?

”Matkailu avartaa”, tuumivat pojat (Juhani Hakala ja Kari Paaso) ja sonnustautuivat iloisen soturin tavoin matkalle ja tällä kertaa kohti Jugoslavian alkoholikulttuurin ihmeitä. Paljon oli pojilla ihmettelemistä ja ihastelemista, mutta kliimaksin he kuitenkin myöntävät kokeneensa sunnuntaiaamun torilla: Siellä oli askeettinen *miesten* kansoittama pystybaari ja lähistöllä oli toinenkin ravintola, jossa *miesjoukko* vietti aamupäivää. *Miesjärjen* riemuvoitto oli kuitenkin tavaratalon aulassa oleva baari. Mikä sen mukavampaa kuin napostella olutta sillä aikaa, kun muija ja muksut suorittavat ostoksia. Osa *miehistä* yritti pikku huppelistä huolimatta muistaa pistää kolikoita lasta kiikuttavaan ja hiljaisena pitävään kenguruun. *Mies on mies* Jugoslaviassakin.

Kovin ovat pojat tulleet katselleeksi tori- ja muutakin elämää kullatuin silmilasein. Sinänsä tuo-

reesta ja raikkaasta kuvauksesta huokuu paikka paikoin sellaista alkoholin käytön ihannointia, joka on aivan luonnollista Härmästä lähteville keihäsmatkaajille, mutta ei oikein enää ”alan miehille”. Ymmärränhän minä sen, että jos päivästä toiseen joutuu työkseen uppoutumaan suomalaisen alkoholipolitiikan kaikkein naurettavimpaan säännösviidakkoon, kummasti helpottaa nähdä muutakin maailmaa ja muitakin malleja. Olisin kuitenkin odottanut, että teille vuosien kokemuksen saatossa on jo kertynyt niin paljon alan tietämystä, ettei kaikki ole ihan sitä, miltä se päällepäin näyttää. Pintaa raaputtamalla varmasti Jugoslaviankin alkoholikulttuurista löytyy niitä samoja ilmiöitä, joita tutkijat ansiokkaasti saman lehden numerossa (*Alkoholipolitiikka* 3/86) erittelevät mm. Espanjasta, Unkarista ja Ranskasta. Tämän jälkeen aurinko ei ehkä enää kulutaakaan ihan niin kauniisti Dubrovnikin torin utuisia tavernoita ja niissä ”ori-seviä miehiä”. Vai miltä tuntuu esim. tieto, että joka kymmenes tällainen miesten mies ajautuu Unkarissa alkoholisiin, mikäli alkoholin kulutus pysyy ennallaan? Tai tieto suomalaisen turismin kultamaasta Espanjasta: Siellä joidenkin selvitysten mukaan 4—14-vuotiaan väestönsosan kulutus saattaa nousta jopa 4 litraan/henkilö vuodessa, mikä on yhtä paljon kuin Suomen koko väestön kulutus vuonna 1969. Vaikka me ihmiset ja kansat eroamme elämänkäsitteistämme ja kulttuuriltamme toisistamme melkoisesti, on meillä kuitenkin kaikilla yhtä herkästi vaurioituvia elimistöjä.

Onhan meillä suomalaisilla toki paljon opittavaakin muiden maiden alkoholikulttuurista. Me voimme vain kateellisina katsoa vierestä, miten luontevasti alkoholi liittyy osaksi elämäniloa pursuavaa kansan- tai perhejuhlaa ja auttaa luomaan vaatimattomissakin puitteissa mahtavan yhteisyyden, kapinan ja karnevaalin. Se ei olekaan mitään pakkojuomista tai pakkojuottamista muutenkin tylyissä ja totisissa tilanteissa ja anniskelupaikoissa. Alkoholin ympäriltä on toki syytä kitkeä pois turhanpäiväinen neuroottisuus, pikkumaisuus ja tosikkomaisuus ja antaa ihmisille mahdollisuus erottaa elämästä todella tärkeitä asioita. Mutta se ei tapahdu pinnallisella ja totuutta vääristävällä ihannoinnilla. Matti Virtasen sanoin ”henki kun ei asu pullossa, vaan ihmisessä”.

Poikia ärsyttää myös selvästi tuputtava ja ihmisen yksityiselämään yhä röyhkeämmin tunkeutuva terveysvalistus. Olen ihan samaa mieltä moisen sanoman tarpeettomuudesta ja ärsyttävyydestä, sillä kyllä valistajan vallankäytön pitäisi ensi sijassa suuntautua antamaan ihmisille enemmän valtaa oman elämänsä suhteen eikä suinkaan ottamaan ja nujertamaan sitä. Oikea valta tekee kaikista voitta-